

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΩΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Κ. ΣΥΜΕΩΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Φ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΣΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

**ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ**

**ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
1928**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ — ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΛΙΠΟΝΤΩΝ ΕΠΙΦΑΝΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ

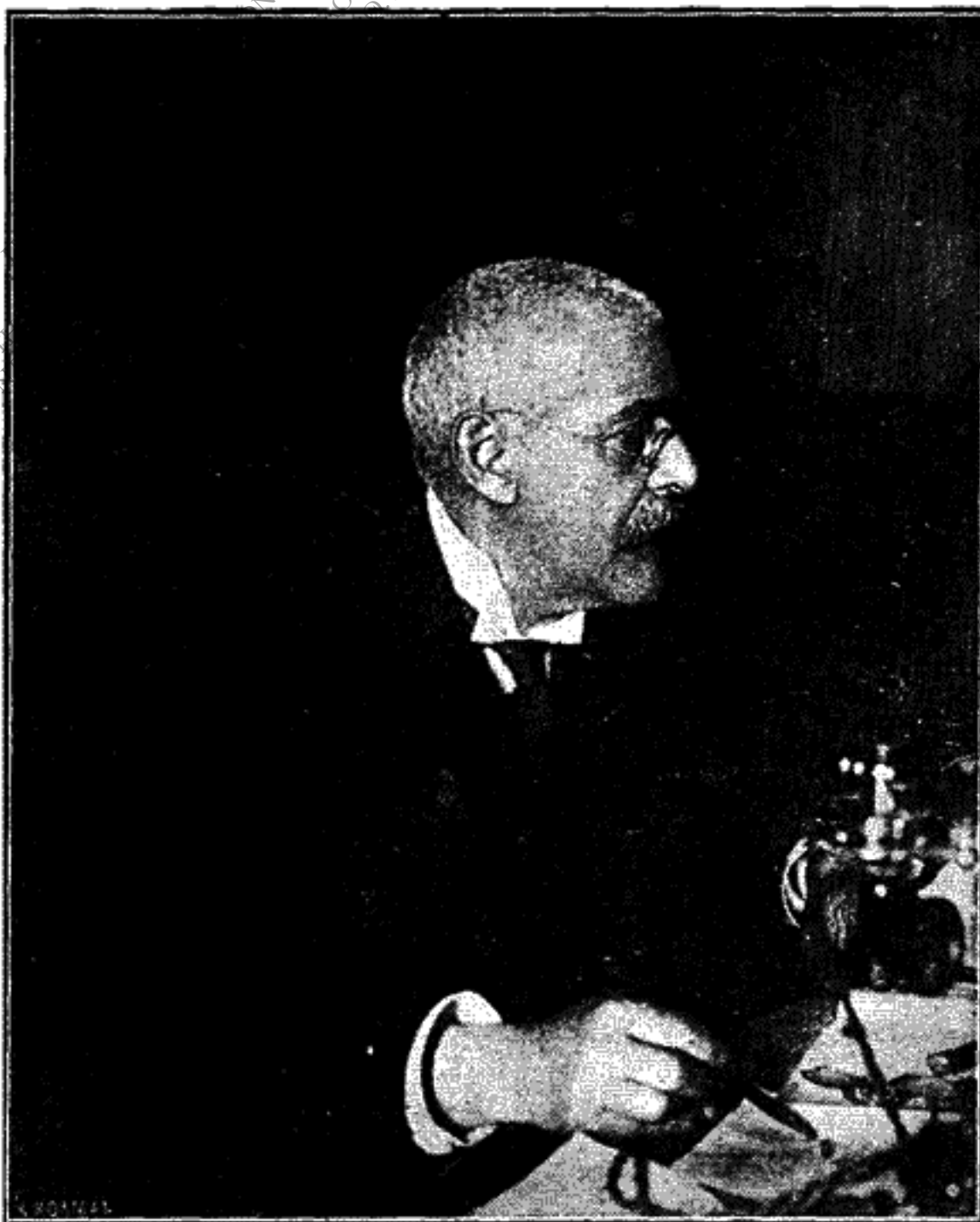
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑΙ ΜΗΡΟΠΟΛΕΙ 1928

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΤΩΝ „ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ“

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

(1851—1919)

Ὁ Σπυρίδων Π. Λάμπρος ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐπιφανεστέρων ἐπιστημόνων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Πολυμερέςτατος ἐν τῇ συγγραφικῇ του δράσει, δὲν περιορίσθη εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἐνδιαφερόμενος καὶ ζοηρῶς ἀναμιχθεὶς εἰς πᾶσαν πνευματικὴν, κοινωνικὴν, ἔθνικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν ἐκδήλωσιν καὶ κίνησιν, πλουσίως συνεισέφερεν εἰς πᾶν ὅ,τι ἐπίστευεν ὅτι προάγει τὰ ἰδεώδη τῆς ἐπιστήμης, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Ἔθνους. Ἄν ὁ Λάμπρος ἐπέτυχε τόσον ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ σταδιοδρομίᾳ του, τοῦτο ὀφείλεται ἀναντιρρήτως εἰς πολλοὺς παράγοντας· ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν ἐπιμελημένην ἀνατροφὴν καὶ μόρφωσίν του, εἰς τὴν ἀκαταπόνητον φιλεργίαν του, εἰς τὴν ὑγιᾶ σωματικὴν του διάπλασιν, ἣτις τοῦ ἐπέτρεπε πολυώρους συνεχεῖς καὶ ὀλονυχτίους πολλάκις μελέτας, εἰς τὸ διαυγές του πνεῦμα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὸ ὅτι, μὴ ἐργαζόμενος διὰ τὰ ἔχρη ἀπλῶς ἐν βιοποριστικῶν ἐπιγυγέλμα, κατεγίνετο μὲ ἀληθινὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ἔρωτα διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἢ περὶ τὴν ὁποίαν ἐπασχόλησις ἦτο δι' αὐτὸν πνευματικὴ τροφή καὶ τροφή.

Α') Καταγωγή.

Τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπην ἐκληρονόμησε καὶ ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ὁ Σπυρίδων Λάμπρος παρὰ τοῦ πατρὸς του Παύλου Λάμπρου.¹ Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Καλαρρύταις τῆς Ἠπείρου, κατὰ τὸ ἔτος 1820· ἀπαγοχονισθέντος ὁμοῦ τοῦ πατρὸς του Ἰωάννου, μετ' ἄλλων προκρίτων, ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1821, ἢ χήρα μήτηρ, παραλαβοῦσα τὸ νήπιον, ἐζήτησε καταφύγιον εἰς τὴν Κέρκυραν. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ἡ μήτηρ καὶ τότε ὁ μικρὸς Παῦλος εὗρε προστασίαν παρὰ τῷ θείῳ του Ἀποστόλῳ Ν. Παπαγεωργίου, ὅστις ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χρυσοχοῦ ἐν Χαλκίδι παρ' αὐτοῦ ἐξέμαθε τὴν χρυσοχοίαν, τὴν ὁποίαν ἐξήσκησε τὸ πρῶτον ἐν Χαλκίδι καὶ εἴτι ἐν Κερκύρα, ὅπου εἰργάζετο πλησίον τοῦ Ζακυνθίου χρυ-

¹) Ἴδε περὶ αὐτοῦ *ἑξέτις*, τεύχος 18/27 Δεκεμβρίου 1887, ἐν Αιτωγίᾳ· *Ἡμερησίως* Ἀθηνῶν 13 Ὀκτωβρίου 1887· *Ἡμερ.* 190· ἀριθ. 621. Ἐνθα καὶ κατάλογος τῶν ἔργων του.

σοχού Διονυσίου Φραγκοπούλου· τούτου βραδύτερον ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Γεωργίαν, ἣτις ἀνεδείχθη ὑπόδειγμα συζύγου καὶ μητρὸς καὶ ἀπέθανε τὸ 1905. Ὁ Παῦλος Λάμπρος, φιλομαθέστατος ὢν, ἐσχέτισθη ἐν Κερκύρα μετὰ πλείστων λογίων Ἑλλήνων καὶ ξένων καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ ιστοριοδίφου Ἀνδρέου Μουστοξύδου, ἐν τῇ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀναστροφῇ ἀνάπτυξε τὴν ζωηρὰν ἀγάπην πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν φιλολογίαν, ὡς καὶ μετὰ τοῦ ἀγγλοῦ ἀρχαιοφίλου Γουδαίου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐνεπνεύσθη τὸ πρῶτον τὸ θερμὸν του ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἰδίως νομισματολογίαν, περὶ τὴν ὁποίαν ἀόκνως καταγινόμενος, κατέστη εἰδικός, συγγράψας σπουδαιότατας νομισματολογικὰς πραγματείας, ὧν πολλαὶ μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας, καὶ καταρτίσας πλουσιωτάτας νομισματολογικὰς συλλογὰς. Ἐκτὸς τούτου ἔγραψε καὶ διαφόρους ἀξιολόγους ἱστορικὰς μελέτας καί, καταγινόμενος περὶ τὴν δημοτικὴν ποίησιν, κατήρτισε πλουσίαν συλλογὴν τῶν πρὸ τοῦ 1850 δημοτικῶν ᾄσμάτων, ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «ᾄσματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος» ἔργου τοῦ Π. Ζαμπελίου· ἔργον δὲ τοῦ Παύλου Λάμπρου εἶναι τὸ ὡς ἀδέσποτον δημοτικὸν ᾄσμα ὑπὸ τῶν πολλῶν θεωρούμενον «ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ κλέφτη»¹.

Διαφλεγόμενος ὑπὸ ἀπείρου φιλοπατρίας, ἦτο θιασώτης τῆς ἐθνικῆς ἰδέας τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου καὶ δραστηρίως εἰργάσθη διὰ τὴν ἐν Ἡπείρῳ ἐπανάστασιν τοῦ 1854. Ὁ Παῦλος Λάμπρος ἐγκατέστη ἀπὸ τοῦ 1850 οἰκογενειακῶς ἐν Ἀθήναις, ἐνθα καὶ ἀπέθανε τὴν 11^{ην} Ὀκτωβρίου 1887, καταλείπων πέντε ἄρρενα τέκνα, ὧν τριτότοκον ὁ Σπυρίδων.

Β) Παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ ἡλικία· σπουδαὶ Σπ. Λάμπρου.

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1851 καὶ κατὰ τὸ βάπτισμα ἀνεδέχθη αὐτὸν ἐκ τῆς κολυμβήθρας ὁ φίλος τοῦ πατρὸς του ἱστοριοδίφης Ἀνδρέας Μουστοξύδης. Ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαπαιδαγώγησιν τοῦ λογίου πατρὸς του, ὅστις ὡς κυρίαν μέριμνάν του ἐθεώρει τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων του, ζῶν ἐν τῷ μέσῳ ἀνεπτυγμένου περιβάλλοντος καὶ ἔχων οἶονεὶ ἔμφυτον τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα, ἐξεπαιδεύθη ἀριώτατα καὶ ἔλαβεν οὐ μόνον διαφιλοσοφίαν ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν ἀλλὰ καὶ ἐξέμαθεν ἀριῶς τέσσαρας γλώσσας, τὴν ἰταλικήν, γαλλικὴν, γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν, τὰς ὁποίας εὐχερῶς ἐχειρίζετο.

¹) Τὸ ποίημα τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἀρχεῖται οὕτω : «Μάννα σοῦ λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω». Πρβλ. Ν. Γ. Πολίτου «Γνωστοὶ ποιηταὶ δημοτικῶν ᾄσμάτων», Ἀθῆναι 1916, σελ. 15 κ. ἑ.

Ἐπειδὴ ἔλαβε τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν ἐν Κερκύρα, συνεπλήρωσε τὴν ἐγκύκλιον παιδευσίν του ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἡ οἰκογένειά του ἐγκατέστη ἀπὸ τοῦ 1860, ὡς ἤδη εἶπομεν· καὶ τὰ μὲν μαθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδιδάχθη κατ' οἶκον (1860—1863), τὰ δὲ γυμνασιακὰ ἐν τῷ β' γυμνασίῳ Ἀθηνῶν (1863—1867), ὑπὸ γυμνασιάρχην τὸν Ἀριστείδην Κυπριανόν, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁποίου εὐγνωμόνως βρυδύτερον ἀφιέρωσε τὴν διδακτορικὴν του διατριβήν, ὡς «ἄριστον γενόμενον διδάσκαλον». Μετὰ τὸ πέρασ τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐνεγράφη φοιτητῆς ἐν τῷ φιλολογικῷ τμήματι τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου (1867—1871), ἐνθα ἐδίδασκον τότε ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὁ Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος, ὁ Στ. Κουμανούδης, ὁ Δ. Σεμιτέλος, ὁ Κ. Κόντος, ὁ Α. Ρουσόπουλος καὶ ὁ Σπ. Φιντικῆς· τὸ δὲ 1872 μετέβη, χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν, εἰς Βερολίνον, ὅπου παρακολούθησας τὰ μαθήματα τῶν περιφήμων καθηγητῶν Curtius, Mommsen, Droysen, Treitschke καὶ ἄλλων, ἔλαβε κατ' Ἰούλιον τοῦ 1873 ἐν Λειψία δίπλωμα διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας. Συνέχισας τὰς ἐν Βερολίνῳ σπουδὰς του μέχρι τοῦ 1875, περιῆλθεν ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1878 τὰς βιβλιοθήκας τῆς Γερμανίας, Ὀλλανδίας, Γαλλίας, Βελγίου, Ἀγγλίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας, μελετῶν ἰδίως ἑλληνικὰ χειρόγραφα καὶ παρακολουθῶν συγχρόνως τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν. Τὰς εὐρωπαϊκὰς βιβλιοθήκας ἐξηρέυνησε καὶ βραδύτερον ὁ Λάμπρος ἐπὶ μῆνας, κατὰ τὰ ἔτη 1899, 1903, 1906, 1907, 1908, 1911 καὶ 1912.

Γ') Ἀπαρχαὶ τῆς συγγραφικῆς δράσεως τοῦ Λάμπρου.

Ὁ Λάμπρος ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἔδειξεν ὄλως ἔκτακτον καὶ ἀσυνήθη συγγραφικὴν δρασίαν, ἀξίαν ἰδιαιτέρως νὰ ἐπασχολήσῃ ἡμᾶς. Ὡς δεκαετῆς παῖς, καθ' ὃν χρόνον παρηκολούθει τὰ μαθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ἐμφανίζεται ἤδη ὡς συγγραφεὺς καὶ συντάκτης περιοδικοῦ· ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου δηλ. τοῦ 1861 συνεκδίδει μετὰ τοῦ κατὰ δύο ἔτη πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Μιχαήλ, καὶ ἄλλων συνομηλίκων λογίων, ὑπὸ τὸν τίτλον «Παρνασσός», σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον δις τοῦ μηνὸς ἐν χειρογράφῳ.

Ἐν τοῖς καταλοίποις Λάμπρου σώζονται οἱ ἕξ τόμοι τοῦ χειρογράφου Παρνασσοῦ (1861—1866), οὗτινος συνέχεια εἶναι ὁ ἔντυπος «Παρνασσός», προκαλοῦντες αἰσθημα θαυμασμοῦ διὰ τοὺς συντάκτας του. Ἐκάστου τόμου προτάσσεται πίναξ ἀλφαριθμητικὸς τῶν περιεχομένων καὶ ὕστερον ἐπακολουθεῖ ποικίλη ὕλη, πρωτότυπος ἢ ἐκ μεταφράσεως, ἦτοι διηγήματα, ἱστορίαι, χρονογραφήματα, περιγραφαί, θρησκευτικά, φυσιογνωστικά, γεωγραφικά, ποικίλα, ἀστεῖα, γνωμικά, αἰνίγματα, πολιτικά, ἔξωτε-

ρικοί είδησεις, ποιήματα, βιβλιοκρισίες, νεκρολογίες. Ίκαναί εικόνες, έργα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ Μιχαήλ, κοσμοῦν τὸ κείμενον καὶ ἀπὸ τοῦ γ' τόμου τὸ ἐξώφυλλον, ὡς καὶ τὸ προμετώπιον ἐκάστου φύλλου, κατ' ἀρχὰς εἰκονίζον τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ δ' τόμου τὸ ὄρος Παρνασσός, ἦσαν ἔντυπα.

Εἰς τὰς σελίδας τοῦ περιοδικοῦ τούτου εὐρίσκομεν πλεῖστα ἄρθρα, ὡς καὶ μεταφράσεις τοῦ Σπυρίδωνος, ὅστις εἰς τὸ ια' φυλλάδιον ἀναγγέλλει ὅτι, παραιτηθέντος προσωρινῶς τοῦ ἑτέρου τῶν συντακτῶν Μιχαήλ, «διὰ μὴνὰς τινὰς ἕνεκα ὑποθέσεών του», αὐτὸς ἔμενεν ὁ μόνος συντάκτης· καὶ μετὰ τὴν αὐτοπεποίθησιν, ἣτις τὸν διέκρινε, προσέθετεν: «ἀλλὰ μὴ νομίσατε ἕνεκα τούτου ὅτι θὰ ὀλιγοστεύσω τὸ φύλλον ἢ θὰ τὸ χειροτερεύσω, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι μᾶλλον θὰ τὸ βελτιώσω». Εἰς τὰ τεύχη λδ' καὶ λε' περιέχεται ἡ πρώτη ἱστορική πραγματεία τοῦ ἑνδεκαετοῦς τότε Σπυρίδωνος, ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἐπανάστασις τῆς Σύρου», μετ' εἰκόνας τοῦ Λεωτσάκου, καὶ εἰς ἄλλα τεύχη περιέχονται πραγματεῖαι τοῦ περὶ Βηλαρά, Ζαμπελίου, Μουστοξύδη, Χριστοπούλου, Σολωμοῦ, Πετράρχη, περὶ τῶν ἀγγείων τῶν ἀρχαίων, περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀζελλῶν, περὶ τῶν ἠρώων τοῦ 1821, περὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων τῶν Ἑλλήνων ἀγώνων, διηγήματα, μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ καὶ γαλλικοῦ καὶ ἄλλα.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1865 οἱ ἀδελφοὶ Λάμπροι ἰδρύουν τὸν φιλολογικὸν σύλλογον Παρνασσόν, τοῦ ὁποίου πρῶτος Πρόεδρος διὰ τὴν πρώτην διμηνίαν ἐκλέγεται ὁ Μιχαήλ. Κατὰ τὴν ἕκτην διμηνίαν τοῦ πρώτου ἔτους ἐκλέγεται Πρόεδρος ὁ 15ετής Σπυρίδων, ὅστις, τῇ 29ῃ Ἰουνίου 1866, παραδίδων τὴν προεδρίαν εἰς τὸν ὑπὸ τῶν 15 ἐν συνόλῳ μελῶν ἐπανεκλεγέντα Πρόεδρον Μιχαήλ, ἐξεφώνησε λογοδοσίαν τῶν πεπραγμένων, δημοσιευομένην εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15ῆς Ἰουλίου 1866. Ἐν αὐτῇ ὁ νεαρὸς Πρόεδρος δίδει λεπτομερεῖς στατιστικὰς πληροφορίας περὶ τῆς κινήσεως τοῦ συλλόγου καὶ περὶ τῶν γενομένων ἀναγνωσμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα ἀπέστειλεν ὁ λογοδοτῶν Πρόεδρος (ἄρθρα 74 εἰς 373 σελίδας): ἐλέγχει τὰ πλεῖστα ἀντεπιστέλλοντα μέλη, τὰ ὁποῖα λίαν ἀμελῶς ἐξετέλεσαν τὰς ὑποχρεώσεις των, οὔτε κατὰ τὰς συνεδριάσεις παρουσιασθέντα οὔτε ἐπιστείλαντα ἄρθρα καὶ τέλος ἐλέγχει καὶ τὸν ταμίαν τοῦ πρώτου ἔτους, «ὡς ἀμελῶς λίαν» ἐκτελέσαντα τὰ καθήκοντά του, ὡς φαίνεται ἄλλως καὶ ἐκ τῶν συνολικῶν εἰσπράξεων τοῦ ἔτους, δρ. 31.45 ἐν συνόλῳ, ἀπέναντι ἐξόδων δρ. 30.85.

Ἡ ὅλως κατ' ἐξαιρέσιν πρόωρος πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀοιδίμου Λάμπρου καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων διασωθεισῶν ἐπιστολῶν του, τὰς ὁποίας ὡς 12ετής παῖς ἔγραφε πρὸς τὸν πατέρα του. Οὕτως ἐν ἐπιστολῇ του τῆς 22^{ας} Σεπτεμβρίου 1863 ἐκ Κερκύρας, περιγράφει λεπτομε-

θέστατα ταξιδιόν του ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ζάκυνθον· ὅταν ἔφθασε τὸ πλοῖον ἐν Σύρῳ, «ἐξέβημεν, γράφει, εἰς τὴν ξηράν, ὅπου περιδιαβάσαμεν μετὰ τοῦ λεμβούχου περίπου 4 ὥρας· ἐκ τῆς περιδιαβάσεως ταύτης ἠδυνήθην ἐγώ τε καὶ ὁ Μίκιος νὰ ἐραυισθῶμεν ἀρκετὰς περὶ Σύρου σημειώσεις». Ἀφοῦ εἰς 4 σελίδας ἐξαντλήσῃ τὸ θέμα τοῦτο, γράφει: «τώρα ἐμβαίνομεν εἰς ἄλλα πράγματα» καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Ἑπτανήσου, τῶν ἐκλεγέντων βουλευτῶν Κερκύρας καὶ περὶ τῆς τελετῆς τῆς ἐνάρεξως τῆς Ἰονίου βουλῆς. Κατόπιν ὁμιλεῖ περὶ τῆς κοσμικῆς οὕτως εἰπεῖν κινήσεως: «τώρα ἄλλα πάλιν ἂς εἴπωμεν· σήμερον (Κυριακὴν) εἴμεθα προσκεκλημένοι εἰς γεῦμα εἰς τοῦ κ. Θεοτόκη...». Καὶ περατοῖ τὴν ἐπιστολὴν του ὡς ἐξῆς: «Εἶναι ἤδη 11 1/2 περίπου τῆς Κυριακῆς καὶ ἐπειδὴ ἡ μητέρα μὲ βιάζει νὰ ὑπάγω νὰ κοιμηθῶ, συγχώρησόν με ἂν καὶ ἐξέχασα τίποτε νὰ σοι εἴπω, ὑποσχόμενος νὰ τὸ γράψω εἰς τὸ ἐπόμενον γράμμα». Εἰς δευτέραν δεκαεξασέλιδον ἐκ Κερκύρας ἐπιστολὴν ἀπὸ 27ης Σεπτεμβρίου 1853 ἐξιστορεῖ εἰς τὸν πατέρα του τὰ τῆς διαμονῆς του ἐν Ζακύνθῳ περιγραφῶν λεπτομερῶς τὰ τῶν ἐκδρομῶν του εἰς χωρία καὶ ἐξοχὰς τῆς νήσου, ὁμιλεῖ περὶ γεύματος παρατεθέντος εἰς τὸ χωρίον Γολάρο, καθ' ὃ «τινὲς οὐχὶ ἐξ ἡμῶν ἀλλ' ἐκ τῶν προσταλέντων ὑπὸ τοῦ κ. Κοντονῆ ἀνθρώπων ὅπως προετοιμάσωσι τὸ γεῦμα, ἔνεκα ἐλλείψεως πηρουνομαχαίρων, ἔφαγον ἑλληνικὰ μὲ τὰς χεῖρας». Ἐν συνεχείᾳ γράφει ὅτι εἰς τὰς τρεῖς μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀφυπνίσθη ἐν τῷ πλοίῳ ὑπὸ τῆς μητρὸς του, ἣτις ἐνόμισεν ὅτι ἔφθασαν· «αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν, γράφει, εἶχα νὰ ἴδω τὴν Κέρκυραν ἀπὸ μακρὰν καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου» βιαίως ἐνεδύθη καὶ ἀνέβην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Εἴμεθα ἐξωθεν τῆς Ἠπείρου, τῆς ὠραίας καὶ ποθητῆς μου πατρίδος· ἐχάρην διότι ἠξιώθη νὰ ἴδω ταύτην ἀπὸ μακρὰν καὶ τοῦτο χρεωστῶ εἰς τὴν μητέρα, ἣτις μὲ ἐξύπνησεν».

Μετὰ δωδεκασέλιδον περιγραφὴν τοῦ ταξιδίου του, ἐξακολουθεῖ: «τώρα φθάνει πλέον γιὰ τὸ ταξίδι καὶ ἂς εἰποῦμεν καὶ ἄλλα πράγματα· τώρα τὰ τῆς βουλῆς...». Ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς του ζητεῖ καὶ ἐν μικρὸν ἀντάλλαγμα ὅλως πνευματικῆς φύσεως, δι' ὅσας εἰδήσεις ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν πατέρα του: «Μὲ ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ σε παρακαλέσω μίαν χάριν, τὴν ὁποίαν πιστεύω νὰ μοῦ ἐκπληρώσῃς· δηλ. προτοῦ ἐλθῶμεν νὰ μοῦ ἀγοράσῃς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Βρετοῦ τοῦ 1864, τὸ κοστίζον 12 1/2 δραχμὰς... Ἦθελα λοιπὸν ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ το ἴδω ἐπὶ τῆς τραπέζης· αὕτη εἶναι ἡ μόνη χάρις τὴν ὁποίαν σοῦ ζητῶ».

Δ') Ὁ Λάμπρος ποιητής.

Ὁ Λάμπρος ἀπὸ τοῦ 1864, ὅτε ἦγε τὸ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔγραφε καὶ ποιήματα καὶ πλεῖστα τοιαῦτα διεσώθησαν εἰς χειρογράφους

συλλογὰς τοῦ ἰδίου, ἱκανὰ δ' αὐτῶν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ χειρογράφῳ Παρνασσῷ τὸ πρῶτον καὶ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ ἡμερολογίοις βραδύτερον (Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, Χρυσάλλις, Ἐπτάλοφος, Νέα Ἐπτάλοφος, Ἄττικόν Ἡμερολόγιον, Καζαμίας Κορομηλᾶ, Ἴλισσός, Οἰκογενειακὸν ἡμερολόγιον).

Τὰ ποιήματα τοῦ Λάμπρου πραγματεύονται τὰ ποικιλώτερα θέματα, ἤτοι περὶ φύσεως, πατρίδος, ἔρωτος, δυστυχοῦσης ἀνθρωπότητος, ἀρχαίων μνημείων κ.λ., ἄλλα δὲ τούτων εἶναι μῦθοι, ἀναμνήσεις παιδικαί, μνημόσυνα, πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους, ἐπιγράμματα, εἰς λευκώματα. Ἐκτὸς τῶν πρωτοτύπων ἔγραψεν ἱκανὰς ἀπομιμήσεις ἢ καὶ μεταφράσεις ξένων ποιητῶν (Οὐγκώ, Βερανζέρου, Λαμαρτίνου, Lebun, Florian κ.λ.).

Ὁ Λάμπρος κατὰ προτίμησιν γράφει τὰ ποιήματά του εἰς τὴν τότε ἐν χρήσει ὑπερκαθαρεύουσαν, ἥτις ἀναντιρρήτως μειοῖ τὴν δροσερότητα καὶ τὴν ἀφέλειαν τῶν στίχων του, ὀλίγα δὲ τινα καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν ὡς παρατηρεῖ ὁ ἴδιος τὸ 1866, ἐν σημειώματί του ἐν ἰδιογράφῳ συλλογῇ τῶν ποιημάτων του, φίλος του, ποιητῆς ἐκ τῶν δημοτικῶν, τὸν παρεκίνησε νὰ γράφῃ τὰ ποιήματά του εἰς τὴν δημοτικὴν «ἐγὼ ὅμως δὲν παρεδέχθην τὴν γνώμην, τὸν ὑπήκουσα μόνον ὡς πρὸς τὸν ἔρωτα, καθ' ὃν ἤθελα ν' ἀναπτύξω ἀφέλειαν, τὸν Χριστόπουλον μιμούμενος». Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἐνωρὶς ἐγκατέλιπεν ὁ Λάμπρος καὶ ἤδη τὰ πλεῖστα τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ (1872—1876) ὡς καὶ τῶν κατόπιν γραφέντων ποιημάτων του ἔγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι τὰ περισσότερα τῶν ποιημάτων τοῦ νεαροῦ Λάμπρου διαπνέει μία μελαγχολία, δυσσυμβίβαστος πρὸς τὴν νεαράν του ἡλικίαν καὶ τὸν ζωηρὸν καὶ πολυπράγμονα χαρακτῆρά του· ἤδη τὸ 1867, 16ετῆς ἔφηθος, ἔχει τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ βίος εἶναι «ἔρμαιον πικρίας καὶ βασάνων» καὶ ὅτι :

«Ἐἶν' εὐτυχῆς μόνος ὁ παῖς·
ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς λοιπαῖς
χαρά μας ἢ ὀδύνη,
καὶ γέλωσ μας ὁ στεναγμός,
μειδιάμα μας ὁ κλαυθμός,
ἀνάπανσις οἱ θρῆνοι».

Τὴν ἐπασχόλησιν μὲ τὴν ποίησιν οὐδέποτε ἔπαυσεν ὁ Λάμπρος, εἰ καὶ ἐκ παρέργου, καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν οὐ μόνον ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδάζων ἔγραφε ποιήματα, ὧν ἱκανὰ εἰς τὴν γερμανικὴν (Vielliebchen, ein Traum κ. λ.), ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνδρικήν του ἡλικίαν, εἰς ὄρας σχολῆς καὶ διασκεδάσεως, ἱππεύων τὸν Πήγασσον, ἔγραφε στίχους ἰδιωτικῆς φύσεως, λ. χ. εἰς λευκώματα ἢ πρὸς σάτυραν φιλικῶν κύκλων (τὰ